AWARENESS

Bureau voor participatie met beleid

Participatieproces beleidskader duurzame energie opwek Gemeente Meierijstad

Een terugblik op de aanpak en aanbevelingen voor het vervolg

Eindrapport

Status

Definitief

Datum

April 2023

Opdrachtgever

Gemeente Meierijstad

Inhoudsopgave

1 Inleiding 3

2 Visie op participatie 4

2.1 Vroegtijdig betrekken 4

2.2 Gelaagde aanpak 5

3 Opzet van het participatieproces 6

3.1 Fasering van het participatieproces 6

3.2 Inrichting van het participatieproces 7

3.3 Aanpassingen in de aanpak 7

4 Uitvoering van het participatieproces 8

4.1 Fase 1: Aanpak afwegingskader windenergie (maart 2021 t/m december 2021) 8

4.1.1 Inhoudelijk spoor 8

4.1.2 Publiek spoor 8

4.1.3 Bestuurlijk spoor 10

4.2 Fase 2: Van afwegingskader wind naar beleidskader duurzame energie opwek (februari 2022 – augustus 2022) 11

4.2.1 Inhoudelijk spoor 11

4.2.2 Publiek spoor 11

4.2.3 Bestuurlijk spoor 13

4.3 Fase 3: Beleidskader duurzame energie opwek (september 2022 – maart 2023) 14

4.3.1 Inhoudelijk spoor 14

4.3.2 Publiek spoor 14

4.3.3 Bestuurlijk spoor 16

5 Observaties en aanbevelingen over participatie in het vervolgproces 17

5.1.1 Vroegtijdig betrekken wordt gewaardeerd, maar nog veel is onduidelijk 17

5.1.2 Vooral bekende gezichten, maar minder onbekende: houdt het perspectief breed 18

5.1.3 Communicatie, communicatie, communicatie! 18

Bijlagen 19

Colofon 20

1 Inleiding

Het klimaat verandert. Fossiele brandstoffen raken op. We zien steeds beter wat de gevolgen hiervan zijn op ons en onze leefomgeving. In 2015 zijn internationale klimaatafspraken gemaakt in Parijs. Nederland heeft deze afspraken uitgewerkt in het Klimaatakkoord. Het doel is om uiterlijk in het jaar 2030 49% minder CO_2 uit te stoten dan we in 1990 deden.

Gemeenten zijn een cruciale schakel in het geheel: alle deelonderwerpen van de verduurzamingsopgave (energietransitie, klimaatadaptatie, circulariteit, vergroening) komen hier – op hun grondgebied – samen. Zo ook de afstemming met mensen die het direct raakt: de inwoners en de andere belanghebbenden. Dat heeft met reden een voordeel: gemeenten weten immers het best wat er lokaal kan en wat de lokale gemeenschap aan kan. Maar die medaille heeft ook de keerzijde van in de frontlinie staan van de maatschappelijke discussie. Dat is een complexe en gevoelige opdracht. Zo ook voor de gemeente Meierijstad.

De gemeente Meierijstad werkte in de periode van 2021 tot medio 2023 aan een beleidskader voor het opwekken van duurzame energie. Daarin geeft ze de spelregels en uitgangspunten voor het opwekken van duurzame energie. Hierbij lag er een nadrukkelijke koppeling tussen de inhoud van de opgave en draagvlak voor de uitkomst. De gemeente pakte de participatie en communicatie al bij de visievorming op en bevindt zich daarmee in de landelijke voorhoede. Kennis en inzichten van bewoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties werden benut omdat dit toegevoegde waarde oplevert voor de beleidsontwikkeling.

De technisch-inhoudelijke analyse voor het Beleidskader Duurzame Energie Opwek werd uitgevoerd door Pondera Consult. Awareness heeft, in nauwe samenwerking met hen en de gemeente, het participatieve deel van het proces voor haar rekening genomen. Doel van de aanpak was het opbouwen van vertrouwen en een gedeeld en gedragen inzicht van wat haalbaar is. In dit rapport lichten we de inrichting van het proces, het verloop van de participatie en de uitkomsten toe. Dit rapport is daarmee een verdieping op wat er over participatie en communicatie is opgenomen in het Beleidskader Duurzame Energie Opwek Meierijstad.

2 Visie op participatie

Het opwekken van duurzame energie door middel van zonne- en windenergie is een gevoelig onderwerp in de samenleving. Wat technisch mogelijk is, wordt maatschappelijk niet altijd als wenselijk gezien. Politiek en bestuur kijken dan ook nadrukkelijk naar de balans tussen haalbaarheid en acceptatie. Een delicate balans tussen inzicht in de feiten en gevoel voor hoe keuzes mensen raken. In onze visie vormt goede afstemming van het proces, focus op de inhoudelijke kwaliteit en respectvolle omgang met ieders mening en belang de sleutel tot succes.

Discussies over duurzaamheid en de energietransitie verzanden nogal eens in een gepolariseerd debat. Dat doet geen recht aan de vele, en vaak genuanceerde meningen die er ook zijn. Uit diverse enquêtes komt naar voren dat mensen vaak in ruime meerderheid voor klimaatmaatregelen zijn, maar moeite hebben met de impact van concrete plannen. De meest uitgesproken meningen bepalen dan al snel de toon van het gesprek. In onze benadering van participatie is er ruimte voor alle visies en meningen die er leven.

Maatwerk in participatie houdt ook rekening met hoe intensief mensen betrokken willen zijn. Niet iedereen zal zich even fanatiek in de discussie mengen, maar iedereen wil zich wel gehoord weten. Als het gaat om het betrekken van mensen bij het inpassen van projecten om duurzame energie op te wekken is het dus van belang een aanpak te kiezen waarin verschillende mogelijkheden om deel te nemen zijn meegenomen. Zo kan iedereen op een passende manier meedoen.

Draagvlak ontstaat als betrokkenen ervaren dat zij invloed op de plannen hebben en als zij (kunnen) begrijpen waarom besluiten uitvallen zoals ze genomen worden – ook als de uitkomst voor hen minder gunstig is. Daarvoor is goed contact tussen alle betrokkenen nodig. Heldere communicatie en uitnodigende participatie zijn de middelen om dat te bevorderen. Daarbij is de inzet er samen uit te komen of te accepteren dat meningen blijven verschillen maar er wel keuzes gemaakt moeten worden.

2.1 Vroegtijdig betrekken

Op basis van bovenstaande principes, richtten we het participatieproces in voor Meierijstad. Belangrijk uitgangspunt hierbij is dat we al vroeg startten: waar de meeste gemeentes bewoners pas betrekken bij concrete plannen voor wind- of zonneparken kozen we er in Meierijstad voor belanghebbenden en belangstellenden al te betrekken bij de opstellen van het beleid.

De vroegtijdige inzet op participatie is tweeledig. Allereerst hecht de gemeente er waarde aan dat er niet slechts over mensen of voor mensen gesproken wordt, maar dat zij mee kunnen doen en mee kunnen praten over onderwerpen die hun directe leefwereld raken. Het opwekken van duurzame energie om zo bij te dragen aan een energieneutrale gemeente in 2050 is zo'n thema.

2.2 Gelaagde aanpak

Voor het betrekken van belanghebbenden wordt vaak één participatieniveau gekozen: één van de treden uit de participatieladder. In de praktijk is dat ene niveau vaak te beperkt. Bij zo'n 'one size fits is all' aanpak ligt 'participatiefrustratie' al snel op de loer. Niet elke belanghebbende kan, moet of wil even intensief betrokken zijn. Kies je voor een aanpak waarop iedere belanghebbende op dezelfde manier mee moet doen, dan wordt de ene participant overvraagd en geacht meer te participeren dan zij zelf mogelijk willen en kunnen, terwijl de ander het juist niet intensief genoeg vindt en het gevoel krijgt niet gehoord te worden.

Bij het beleidskader duurzame energie opwek was de insteek daarom om te werken volgens het principe van gelaagde participatie, waarbij verschillende groepen gelijktijdig participeren. Elk op een passend participatieniveau en met een daarbij horende verwachte en gewenste inzet. Het grote voordeel van deze gelaagde benadering is dat elke (groep) stakeholder(s) op maat betrokken kan zijn, passend bij belang en ruimte voor beïnvloeding van een plan. Het verkleint de kans op participatiemoeheid en leidt tot betere plannen met meer draagvlak. Door het toepassen van gelaagde participatie (maatwerk per doelgroep) kunnen we daarnaast beter inspelen op hoe intensief mensen betrokken willen en kunnen zijn.

Daarnaast kan iedereen van meet af aan meekijken en horen welke andere belangen er allemaal spelen. Dit draagt bij aan het begrip van de complexe keuzes die een rol spelen en helpt een beeld te krijgen van wat wel of niet realistisch is. Dat voorkomt teleurstelling als verwachtingen te hoog gespannen zijn. Tegelijkertijd kan dit meekijken ook juist tot nieuwe ideeën en oplossingen leiden, waardoor misschien juist meer mogelijk blijkt te zijn dan vooraf verwacht. Dat versterkt de kwaliteit van het beleid.



Figuur 2.1: Model gelaagde participatie

De participatie is erop gericht mensen te betrekken bij dat wat in hun belangstelling ligt en waar zij echte invloed op kunnen hebben.

3 Opzet van het participatieproces

Het beleid voor duurzame energie opwek dat de gemeente heeft opgesteld, is tot stand gekomen gedurende een proces dat in ruim twee jaar is doorlopen. Gedurende deze periode heeft participatie altijd integraal deel uitgemaakt dan het proces. In dit hoofdstuk beschrijven we dit participatieproces.

3.1 Fasering van het participatieproces

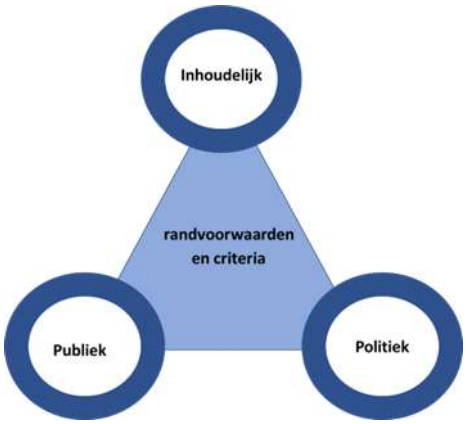
Om te komen tot een gedragen beleid voor de opwek van duurzame energie werkten we in drie fases, met een tussenstap:

- Fase 1: Opzet participatieproces, gebiedstafels en NRD
  Tijdens de voorbereidende fase is een stakeholderanalyse uitgevoerd en zijn de inhoudelijke thema's voor de participatie geïnventariseerd. Op basis hiervan is een aanpak ontwikkeld om iedere belanghebbende en belangstellende de mogelijkheid te bieden om op een passende manier deel te nemen. Daarnaast is per thema gekeken welke basisinformatie nodig is om deelnemers aan de verschillende participatievormen 'met kennis van zaken' mee te kunnen laten praten. Fase 1 resulteerde in een aanscherping van de eerder door de gemeente opgestelde planning en een detailleerde aanpak van het participatietraject.
  Daarnaast is aandacht besteed aan het herstel van de relatie met inwoners, die zich overvallen hebben gevoeld met het oorspronkelijke beleidskader zon en wind uit 2020. Dit is onder meer gedaan met inzet van gebiedstafels. Hier is opgehaald wat er speelt in de gebieden en is gekeken hoe mensen betrokken willen worden bij het participatieproces.
  Ook is in deze fase participatie georganiseerd rond de Nota reikwijdte en detailniveau (NRD), die de uitgangspunten voor het onderzoek in het kader van de PlanMER vastlegt.
- Fase 2: Kennisopbouw en ophalen inbreng
  Deze fase is door middel van thematafels gewerkt aan het verdiepen van inzicht in de verduurzamingsopgave, de beschikbare vormen van duurzame energieopwekking en financiële en organisatorisch aspecten. Naast kennisoverdracht is met de deelnemers uitgebreid gesproken over voor- en nadelen van bepaalde duurzame energieopties en is een inventarisatie gemaakt van wensen en suggesties die in het beleidskader een plek zouden moeten krijgen.
- Tussenstap: opstellen conceptversie beleidskader
  In de periode tussen de tweede en derde fase heeft de gemeente intern de conceptversie van het beleidskader ontwikkeld. Suggesties vanuit de participatie zijn, naast de eigen wensen van de gemeente, daarbij meegewogen. Tijdens deze tussenstap heeft de gemeente vooral het eigen huiswerk gedaan en heeft geen actieve participatie plaatsgevonden.
  Fase 3: PlanMER en toetsing en verrijking concept-beleidskader
  In de derde fase is aandacht besteed aan participatie rond het besluitvormingsproces in het kader van de planMER.
  Deze fase stond verder vooral in het teken van het in participatie toetsen en verrijken van de uitwerking, die de gemeente in het conceptbeleid had gekozen. Daarbij is toegelicht wat aan inbreng vanuit de participatie is overgenomen, wat niet en om welke reden en zijn nieuwe voorstellen gedaan die invulling gaven aan wensen vanuit de vorige participatieronde.

3.2 Inrichting van het participatieproces

Tijdens elk van deze fases hebben we steeds gewerkt langs drie sporen. Daarbij is tussentijds steeds geschakeld tussen deze sporen, zodat de inzichten uit het ene direct getoetst of verwerkt werd in het andere spoor. Zo kon steeds flexibel worden ingespeeld op ontwikkelingen die zich voordeden of nieuwe perspectieven die zich aandienden.

- Inhoudelijk spoor
  Om de opgave te bepalen is eerst de toekomstige energievraag in 2050 bepaald. Voor het windenergiedeel is daarna een planMER opgesteld. Voor zon is het bestaande afwegingskader als basis genomen en aangepast en geüpdatet waar nodig. Tezamen met de input vanuit het publieke spoor vormt dit de inhoud voor het nieuwe beleidskader duurzame energie opwek Meierijstad.
- Publiek spoor
  Het publieke spoor betrof de feitelijke uitvoering van de participatie, onder meer in de vorm van diverse online en offline bijeenkomsten, thematafels, een reflectiegroep, een design challenge voor jongeren en een inwonerpanel. Deze activiteiten hebben hoofdzakelijk tijdens de fases 2 en 3 plaatsgevonden.
- Bestuurlijk spoor
  De raadsleden zijn van begin 2021 tot medio 2023 meerdere keren geïnformeerd over het proces, de voortgang en de bevindingen. Het beleidskader duurzame energie opwek wordt door de gemeenteraad vastgesteld.



3.3 Aanpassingen in de aanpak

Ontwikkelingen tijdens de uitvoering waren soms aanleiding om de aanpak van het participatieproces tussentijds aan te passen. Zo bleek tijdens het proces dat er meer ruimte nodig was om stil te staan bij de totstandkoming van de zoekgebieden en bleek ook dat windturbines, in verband met de radarverstoring, nu niet mogelijk zijn in Meierijstad. Ook de gemeenteraadsverkiezingen van maart 2022 en de duur van de daaropvolgende collegeonderhandelingen speelden een rol in dit proces. Vanuit het participatieproces zelf ontstond soms ook de behoefte bij te sturen, zoals het invoegen van een extra activiteit gericht op jongeren omdat de deelname onder jongvolwassenen achter bleef.

4 Uitvoering van het participatieproces

In dit hoofdstuk beschrijven we de werkzaamheden, zoals die zijn uitgevoerd in het participatieproces. Daarbij richten we ons met name op de activiteiten in het publieke spoor en vermelden we vanuit het inhoudelijke en politieke spoor alleen de aspecten die relevant waren voor het verloop van het participatieproces.

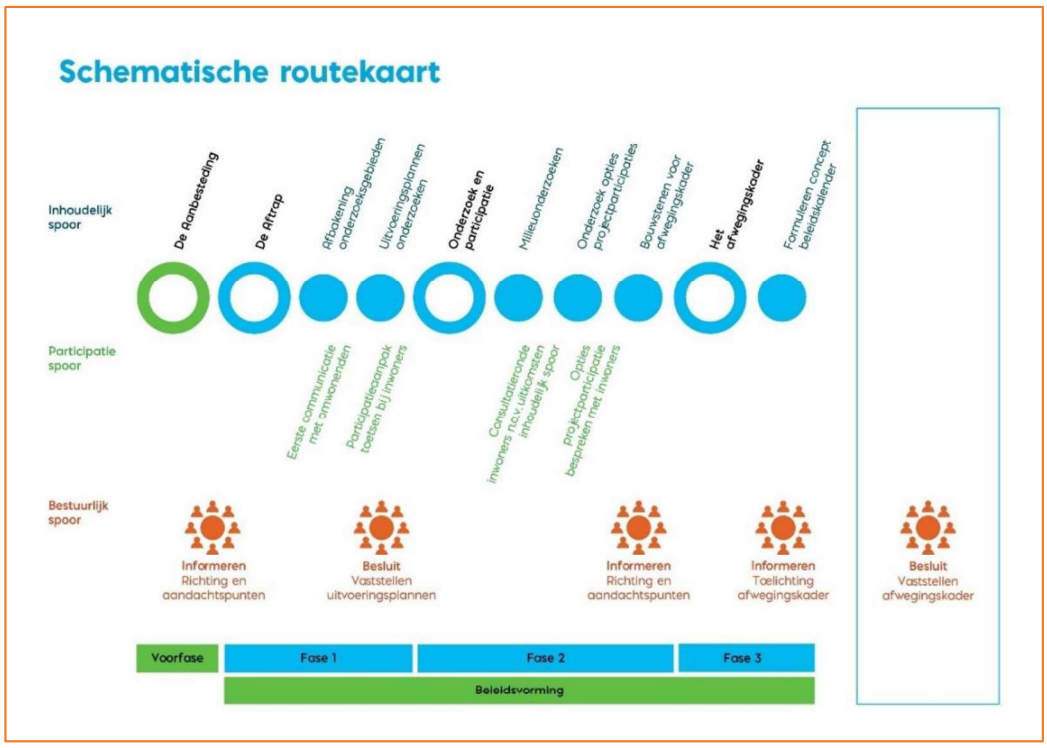
4.1 Fase 1: Aanpak afwegingskader windenergie (maart 2021 t/m december 2021)

4.1.1 Inhoudelijk spoor

We zijn in maart 2021 gestart met het opstellen van het beleid voor duurzame energie opwek. In maart 2021 leek dat in eerste instantie alleen te gaan over een beleidskader voor windenergie: het afwegingskader voor het opwekken van zonne-energie was al opgesteld in 'De toekomst van zon- en wind in Meierijstad' en werd gestart met een evaluatie. Voor het windenergiedeel is in deze fase de Nota reikwijdte en detailniveau (NRD) voor een planMER opgesteld. Deze heeft ter inzage gelegen (van 1 augustus-30 september 2021), waarin de te onderzoeken onderwerpen in het planMER zijn toegelicht.

4.1.2 Publiek spoor

Naast de eerste inhoudelijke onderzoeken zijn we in deze fase gestart met de uitwerking van een aanpak voor communicatie en participatie. Hiervoor gebruikten we de Routekaart Windenergie die die gemeente in het najaar van 2020 heeft opgesteld als basis



Figuur 4.1: Routekaart

In 'De toekomst van zon en wind in Meierijstad' heeft de gemeente een aantal zoekgebieden aangewezen waar de opwek van windenergie eventueel mogelijk zou zijn. Deze

zoekgebieden zijn destijds tot stand gekomen zonder dat belanghebbenden en belangstellenden hier goed in gehoord zijn. De activiteiten in deze eerste fase van de participatie waren er dan ook vooral op gericht om hierover met inwoners in gesprek te gaan en met hen eerste inzichten op te halen voor het afwegingskader.

Stakeholderanalyse

We startten fase 1 met een digitale stakeholderanalyse met het kernteam. Op basis van deze stakeholderanalyse is de aanpak voor fase 1 verder aangescherpt.

Gebiedstafels

Vervolgens organiseerden we in april 2021 vier gebiedstafels. Voor deze gebiedstafels zijn de omwonenden van gebieden die mogelijk interessant lijken voor het opwekken van windenergie uitgenodigd. Het betreft de volgende gebieden:

- 19 april 2021: Rooise Heide/Schijndelse Heide ten westen van de Schijndelseweg
- 20 april 2021: Schijndelse Heide ten oosten van de Schijndelseweg
- 22 april 2021: Wijboschbroek
- 28 april 2021: Het Lijnt langs de Zuid-Willemsvaart/N279

Tijdens deze avonden werden omwonenden geïnformeerd over het proces dat de komende tijd wordt doorlopen. Ook werd input opgehaald voor dit proces. Iedere avond kende dezelfde opzet. In verband met de geldende coronamaatregelen vonden deze gebiedstafels digitaal plaats. In totaal hebben zich voor de vier digitale gebiedstafels 314 deelnemers aangemeld.

Algemene informatieavond

Op 17 mei 2021 werd een algemene informatieavond georganiseerd, om ook inwoners die niet direct in de nabije omgeving van een potentieel zoekgebied te informeren en mee te nemen in het proces.

Kennistafels NRD en Energiemix

Omdat veel inwoners graag meer wilden weten over het onderzoek dat in het inhoudelijke spoor wordt gedaan, organiseerden we op 5 juli 2021 een kennistafel over de NRD. Hierin lichtten we toe wat een NRD is, waarom de gemeente deze opstelt en wat er in de NRD staat. Een tweede kennistafel, die plaatsvond op 14 juli 2021, richtte zich op de Energiemix. In deze bijeenkomst werd onder andere toegelicht waarom het van belang is om over te stappen naar duurzame energiebronnen. Ook besteedden we aandacht aan het feit dat daarvoor meer nodig is dan alleen windenergie. Aan de kennistafel over de NRD namen 30 deelnemers mee, de kennistafel over de energiemix trok 36 deelnemers.

Tijdens deze eerste ronde gebiedstafels werd duidelijk dat er bij veel inwoners nog vragen leefden over de totstandkoming van de zoekgebieden. Dat, gecombineerd met de onderzoeken in het inhoudelijk spoor, heeft ertoe geleid dat het najaar van 2021 gebruikt is om meer inzicht te krijgen in de technische aspecten voor het afwegingskader. Waar in eerste instantie gedacht werd dat het haalbaar zou zijn in het najaar van 2021 al te starten

met thematafels, bleek dit uiteindelijk nog niet opportuun te zijn. In het najaar van 2021 heeft de participatie zich dan ook vooral toegespitst op de NRD. Ondertussen werd wel de aanpak voor de participatie in fase 2 verder uitgewerkt.

Inloopavonden besluitvorming NRD

Van 1 augustus tot en met 30 september 2021 lag de NRD ter inzage. Om geïnteresseerden hier zo goed mogelijk over te informeren en toe te lichten hoe eventuele zienswijzen ingediend kunnen worden, werd op 9 september 2021 een inloopavond georganiseerd in het gemeentehuis in Veghel. Geïnteresseerden konden bij informatieposters in gesprek over onderdelen van de NRD en het participatieproces. Ook was er de mogelijkheid om verder te spreken met één van de juristen van de gemeente, over zienswijzen en de wijze waarop deze ingediend kunnen worden. De inloopavond werd door 20 inwoners bezocht.
In navolging op deze bijeenkomst werd vervolgens op 23 november een digitale informatieavond georganiseerd om mensen te informeren over wat er gebeurd is met de ingediende zienswijzen. De opkomst bedroeg hier 21 mensen.

4.1.3 Bestuurlijk spoor

De gemeenteraad is op 7 april 2021 geïnformeerd over de initiële aanpak tijdens een raadsinformatieavond.

4.2 Fase 2: Van afwegingskader wind naar beleidskader duurzame energie opwek (februari 2022 – augustus 2022)

4.2.1 Inhoudelijk spoor

In het kader van de PlanMER werden de verschillende zoekgebieden onderzocht op de geschiktheid voor windenergie. Uit de radaronderzoeken bleek echter dat er op dit moment geen grootschalige windturbines geplaatst lijken te kunnen worden. Het PlanMER onderzoek is wel nog afgerond, maar de vaststelling ervan is stilgelegd. De relevante conclusies zijn wel al meegenomen in de afwegingen over het beleidskader. Daarna is inhoudelijk met name gefocust op het uitwerken van de kaders voor zonne-energie.

4.2.2 Publiek spoor

In 2022 besloot de gemeente Meierijstad niet alleen te kijken naar het afwegingskader voor windenergie, maar ook het al bestaande afwegingskader voor zonne-energie te herijken. Dit betekent dat, vanaf dat moment, in de participatie beide manieren van duurzame energieopwekking behandeld zouden worden.

Webinar

Op 19 april 2022 organiseerden we een Webinar. Deze avond was de eerste gecombineerde avond over zowel zonne-energie als windenergie in de gemeente Meierijstad. Tijdens de avond informeerden we inwoners over de scope van het gecombineerde afwegingskader zon en wind, de achtergrond van de verduurzamingsopgave, de achtergrond van de huidige afwegingskaders en het proces om tot een gecombineerd afwegingskader te komen. Ook informeerden we de aanwezigen over het verdere participatieproces. Om zoveel mogelijk mensen de kans te bieden aan te sluiten, kozen we voor een digitale sessie. Deelnemers konden vragen stellen via de chat of live. In totaal hebben 50 deelnemers het webinar gevolgd.

(Geen) kennistafel Nevele-arrest en radarverstoring

Tijdens bijeenkomsten over het opwekken van windenergie kregen we vaak vragen over het Nevele-arrest en radarverstoring. Vandaar dat we op 10 mei een kennistafel over deze onderwerpen wilden organiseren. Helaas bleek in aanloop naar de bijeenkomst dat er amper belangstelling was voor deze kennistafel. Vandaar dat besloten is de kennistafel te annuleren.

Evaluatie- en informatiebijeenkomst zon

Om te leren van het voorgaande traject voor zonne-energie, organiseerden we op 16 mei een evaluatie- en informatiebijeenkomst over zonne-energie in Meierijstad. Tijdens deze avond schetsen we het voortraject en legden uit waarom we aan de slag moeten met zon. We informeerden de aanwezigen over wat er in het huidige kader staat en welke aanpassingen onderzocht kunnen worden bij de herijking. Ook hadden we het over de uitgifte tranches: hoe is dit gegaan en wat kunnen we daarvan leren. Aan de evaluatie namen tien belangstellenden deel.

Terwijl de werkzaamheden voor het afwegingskader wind en de herijking van het afwegingskaders voor zon bezig waren, werd in mei 2022 duidelijk, door het rapport van TNO, dat windenergie op dit moment geen optie is in Meierijstad. De gemeente bracht hierover op 24 mei 2022 een persbericht naar buiten. Voor de participatie betekende dit, dat we een aantal bedachte bijeenkomsten moesten herzien en dat het in de participatie alleen nog maar zou gaan over zonne-energie.

Thematafels

Op 24 mei 2022 organiseerden we de startbijeenkomst van de thematafels. We stonden hier allereerst stil bij het net verzonden persbericht, waarin is vermeld dat windenergie op dit moment geen optie is in Meierijstad.
Daarnaast werd stil gestaan bij de energiemix van de gemeente en het op handen zijnde proces met de thematafels.



Afbeelding 4.1: Inbreng tijdens een thematafel

Deze thematafels vonden vervolgens plaats op 14 en 21 juni 2022. Waarbij op 14 juni door middel van stellingen en dilemma's werd stil gestaan bij de energiemix en de landschappelijke inpassing en op 21 juni verder werd gesproken over participatie en lokaal eigendom.
Aan de startbijeenkomst namen 17 mensen deel, de thematafel over de energiemix en de landschappelijke inpassing trok 25 deelnemers en op de avond over participatie en lokaal eigendom kwamen 15 mensen af.

Week van de Duurzame Energie

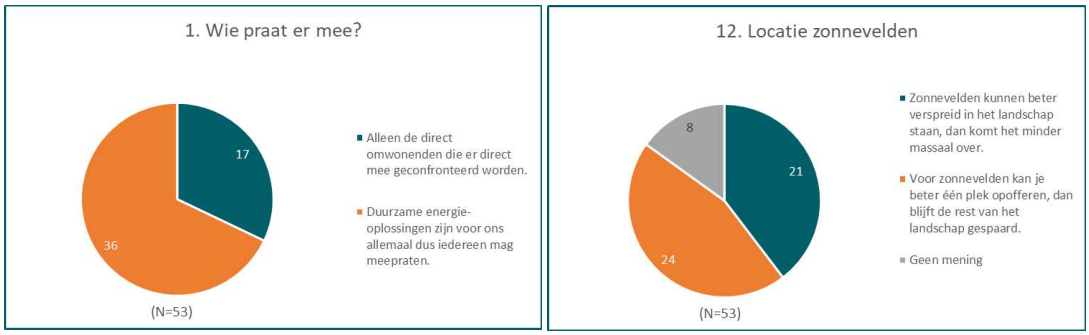
Om een grotere groep inwoners te bereiken, werd van 23 juni tot en met 2 juli de week van de Duurzame Energie georganiseerd. In deze week gingen we op drie weekmarkten het gesprek aan met belanghebbenden:

- 24 juni Sint-Oedenrode
- 25 juni Schijndel
- 30 juni Veghel

Aan belanghebbenden werden dilemma's voorgelegd, waarbij ze met stickers konden aangeven naar welk van de twee stellingen hun voorkeur uitging. Op de diverse locaties zijn er tussen de 25 en 30 gesprekken gevoerd.

Tijdens de week van de Duurzame Energie organiseerden we ook een digitaal vragenuur (28 juni), waar mensen vragen konden stellen over duurzame energie in het algemeen en het afwegingskader in het bijzonder. Ook konden mensen vragen stellen over de maatregelen die zij eventueel zelf kunnen nemen om hun huis te verduurzamen. Tussen 23 juni en 2 juli stond er daarnaast een online enquête open. In deze enquête hebben we dezelfde vragen voorgelegd als tijdens de thematafels. Uiteindelijk hebben 53 inwoners de enquête ingevuld.

Onderstaand de uitkomst op twee van de 15 enquêtevragen. Voor een overzicht van de totale uitkomsten verwijzen we naar het bijlageboek bij deze rapportage.



Figuur 4.2: Twee voorbeelden van reacties op de online enquêtevragen.

Om extra aandacht te genereren voor de vragenlijst en ook om meer input te krijgen vanuit inwoners, vond er gelijktijdig een digitale peiling plaats op Facebook en Instagram.

Hoofdtafel

De participatie in fase 2 werd op 12 juli afgerond, met de organisatie van een hoofdtafel, de slotbijeenkomst van de thematafels. Tijdens deze Hoofdtafel stonden we stil bij het proces dat de afgelopen maanden doorlopen is. De gemeente gaf daarnaast aan hoe de opbrengst van deze fase in de participatie verwerkt zal worden, om zoals input te dienen voor de volgende fase in de participatie en uiteindelijk in het afwegingskader Duurzame opwek. Op de hoofdtafel kwamen 16 deelnemers af, ook waren er 8 raadsleden aanwezig.

4.2.3 Bestuurlijk spoor

Op donderdag 13 januari is de raad, in de commissie ruimte, bijgepraat over de stand van zaken met betrekking tot het afwegingskader. Op 16 maart 2022 vonden er vervolgens gemeenteraadsverkiezingen plaats in Nederland. Op vrijdag 13 mei vond er daarom een informatiemiddag voor de nieuwe raad plaats, om hen te informeren over de energiemix en het afwegingskader dat we aan het opstellen zijn. De nieuwe raad is daarnaast door het college geïnformeerd over de uitkomsten van het radar-onderzoek door TNO. Een afvaardiging van de raad is daarnaast uitgenodigd om op 12 juli aan te sluiten bij de Hoofdtafel. Zo kregen zij uit de eerste hand mee waar tijdens de thematafels over gesproken is. Ook werd zo duidelijk welke argumentatie en dilemma's ergens aan ten grondslag lagen.

4.3 Fase 3: Beleidskader duurzame energie opwek (september 2022 – maart 2023)

4.3.1 *Inhoudelijk spoor*

Van 3 oktober 2022 tot en met 14 november 2022 lag het PlanMER ter inzage. In deze periode konden door iedereen zienswijzen ingediend worden. De zienswijzen zijn vervolgens beantwoord en daar waar nodig heeft dit tot aanpassingen in het PlanMER geleid.
In deze fase is de eerste uitwerking van de kaders voor zonne-energie besproken in het publieke spoor. Op basis daarvan zijn er aanpassingen doorgevoerd die geleid hebben tot het stuk zoals het er nu uitziet. Tegelijkertijd kwamen we ook tot de conclusie dat we nu nog niet alles uit konden werken. Een aantal onderwerpen zoals lokaal eigendom en locatiekeuzes zullen in een later stadium verder uitgewerkt worden

4.3.2 *Publiek spoor*

De uitkomsten van fase 2 van de participatie zorgden voor input die in fase 3 allereerst is verwerkt in het bestuurlijke en inhoudelijke spoor.

Inloopavond PlanMER

Op 17 oktober 2022 vond er in het gemeentehuis in Veghel een inloopavond voor het Plan-MER plaats. Geïnteresseerden kregen hier meer informatie over (de inhoud van) het Plan-MER en het proces om te komen tot een beleidskader voor duurzame energie opwek. Ook werd er informatie gedeeld over het indienden van een zienswijze.

Vanaf 2023 vond er weer participatie over het beleidskader plaats. Hierin hebben we gekozen voor een aanpak waarmee we de verdieping ingingen met mensen die al eerder betrokken waren en daarnaast hebben we een aanpak opgezet om ook van een bredere groep inwoners inbreng op te halen. We omschrijven hieronder de opzet.

Persgesprek

Bij de start van de participatie in fase 3 organiseerden we in samenwerking met de gemeente op 18 januari een persgesprek over duurzame energie in het algemeen en het beleidskader in het bijzonder. Ook zijn de activiteiten die in het kader van de participatie van januari tot en met maart gepland stonden toegelicht.

Reflectiegroep

Alle belanghebbenden en belangstellenden die in fase 2 deel hebben genomen aan de thematafels, zijn in december benaderd met de vraag of ze zitting wilden nemen aan de reflectiegroep. Het grootste deel van de deelnemers gaf hier gehoor aan. Aan de verschillende bijeenkomsten van de reflectiegroep namen gemiddeld 15 leden deel.
Op 17 januari 2023 vond de eerste bijeenkomst van de reflectiegroep plaats. Tijdens deze bijeenkomst kregen zij een toelichting op wat de gemeente met de input van de eerdere sessies heeft gedaan. Tijdens de bijeenkomst werd uiteengezet wat hoe de gemeente de financiële participatie voor zich ziet. In de bijeenkomst van 14 februari is vervolgens verder gesproken over de landschappelijke inpassing. Uiteindelijk kwam de reflectiegroep op 28 maart nog een laatste keer bijeen. Tijdens deze bijeenkomst werd de reactie van de

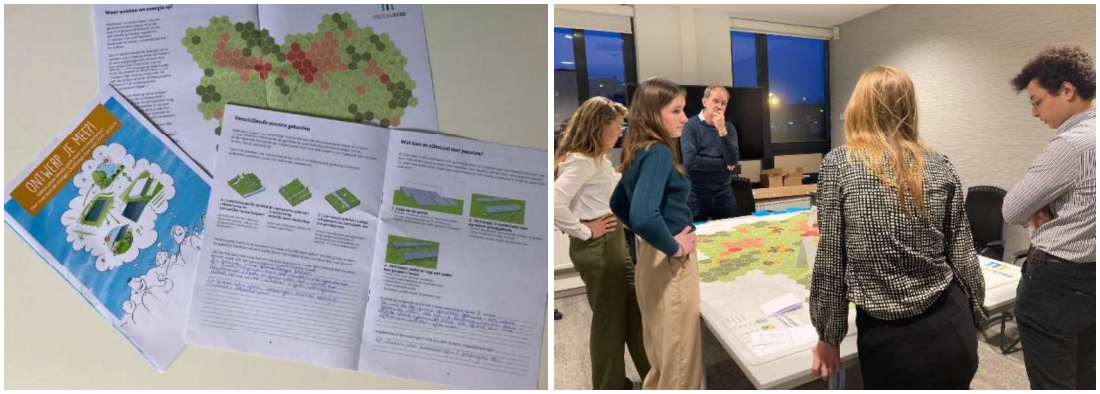
reflectiegroep op het beleid duurzame energie opwek aan de hand van een vooraf opgestelde concept-memo besproken. Dit memo is ten slotte schriftelijk voor instemming aan de leden voorgelegd.
Om recht te doen aan de rol van de reflectiegroep is dit memo geen onderdeel van het beleidskader, maar is het onder redactie van Awareness als procesbegeleiders in overleg met de leden van de reflectiegroep opgesteld en geaccordeerd.

Design Challenge

Om ook de stem van de jongere inwoners van Meierijstad mee te nemen in het beleid, is tussen eind februari en 15 maart een Design Challenge georganiseerd. Inwoners in de leeftijd tussen de 18 en 35 konden hieraan meedoen. De Design Challenge bestond uit een fysiek invulboekje (de design post) waarmee de deelnemers thuis al aan het nadenken werden gezet over de inpassing van zonnepanelen. Vervolgens deden de deelnemers mee aan een sessie waarin zij samen met leeftijdgenoten opties bespraken voor het opwekken van duurzame energie door middel van zonnepanelen in het buitengebied van de gemeente. Hiervoor organiseerden we vier momenten:

- 6 maart – digitale focusgroep
- 7 maart – fysieke focusgroep
- 8 maart – digitale focusgroep
- 9 maart – digitale focusgroep.

De design challenge werd afgerond met een afsluitende bijeenkomst op 15 maart, waar de deelnemers aan de verschillende sessies met elkaar en met de wethouder in gesprek konden over de opbrengsten.



Afbeelding 4.2: Sfeerimpressie design challenge

Digitale informatieavond

Om alle inwoners van de gemeente te informeren, organiseerden we op 28 februari 2023 een digitale informatieavond. Deelnemers werden hierin geïnformeerd over de stand van zaken van het beleidskader en de zaken die de gemeente verder uitwerkt in dit kader. Ook werd de mening van de aanwezigen gepeild over een aantal stellingen, om zo nog input te vergaren voor het kader.

Inwonerpanel

Op 11 maart namen zo'n 60 inwoners deel aan het Inwonerpanel duurzame energie opwek. In iedere straat in Meierijstad ontvingen vier adressen een brief met daarin een uitnodiging voor deelname. Om te zorgen dat de deelnemers aan het inwonerpanel voldoende beslagen ten ijs kwamen, volgenden zij in de ochtend twee kennissessies: één over de techniek en het tempo van realisatie van duurzame energie, de andere over maatschappelijke meerwaarde en landschappelijke inpassing. In de middag delibereerden de deelnemers onderling over de vragen: Waar kan het in onze gemeente? Wie moet ervan profiteren? Welke randvoorwaarden moeten we stellen? Ze deden dit door zich steeds in een andere doelgroep te verplaatsen. Zo verplaatsen ze zich in het perspectief van de direct omwonenden van een energieproject, van inwoners/ recreanten, van de gemeente en van de agrariër. Vier rapporteurs, deelnemers aan het inwonerpanel, verzorgden plenair de terugkoppeling van de opgedane inzichten per perspectief.



Afbeelding 4.3: Sfeerimpressies Inwonerpanel 11 maart 2023

4.3.3 Bestuurlijk spoor

Raadsleden werden als toehoorder uitgenodigd tijdens de plenaire terugkoppeling van het inwonerpanel. Op 16 maart werd daarnaast een beeldvormende avond georganiseerd.

5 Observaties en aanbevelingen over participatie in het vervolgproces

Tweeëneenhalf jaar, van begin 2021 tot en met maart 2023, hebben we gewerkt aan het in participatie opstellen van het beleidskader over duurzame energieopwekking. In deze zijn de contouren van de ontwikkelopgave meermaals gewijzigd. Het is een teken van de complexiteit van de opgave: het doel – energieneutraal in 2050 – ligt vast, de weg erheen en de techniek waarmee dit doel kan worden bereikt zijn voortdurend in beweging. Ook als het beleidskader is vastgesteld en nadere detaillering in aanvullende afwegingskaders en projectvergunningen nader wordt bepaald zal deze dynamiek niet anders zijn. Dat geldt in gelijke mate voor de participatie die in het vervolgtraject nodig zal zijn. op rond van onze ervaringen in de afgelopen tweeëneenhalf jaar komen we tot de volgende observaties en aanbevelingen.

5.1.1 Vroegtijdig betrekken wordt gewaardeerd, maar nog veel is onduidelijk

Zoals we al eerder aangaven bevindt de gemeente Meierijstad zich in de landelijke voorhoede, door al bij de beleidsvorming op hoofdlijnen participatie en communicatie op te pakken. Veel andere gemeenten houden het in deze fase bij het informeren van inwoners en het uitvoeren van een technisch haalbaarheidsonderzoek. Het vroegtijdig meenemen van onder andere inwoners voegt waarde toe aan de beleidsontwikkeling zelf en zorgt dat er al veel inzichten zijn opgehaald die bij de verdere uitwerking in een vervolgfase van pas komt. Om die reden is aan dit rapport over het participatieproces een uitgebreide bijlage toegevoegd. hiermee is geborgd.

Uit alle gesprekken die we tijdens de participatie hebben gevoerd werd duidelijk dat inwoners van Meierijstad deze inzet van de gemeente waarderen. Het wordt als prettig ervaren dat de gemeente open is over het proces en de tijd neemt toe te lichten waar we staan, wat wel en wat (nog) niet bekend is. Tegelijkertijd komt tijdens alle sessies en gesprekken naar voren dat het voor inwoners op dit moment nog weinig concreet is. er is begrip voor de keuze het beleidskader op de hoofdlijnen te concentreren. Tegelijkertijd zijn er zorgen over het verloren gaan van alle inbreng die de deelnemers op detailniveau hebben aangedragen.

De opkomst en reacties laten wel zien dat mensen graag geïnformeerd en betrokken worden en de verwachting is dan ook dat inwoners zeker bereid zijn mee te praten als het beleidskader in de toekomst wordt geactualiseerd en als de hoofdlijnen later in aanvullende afwegingskaders en projectvergunningen nader worden uitgewerkt.

We adviseren daarom door te gaan op het gekozen pad en het contact met de inwoners op te blijven zoeken.

5.1.2 *Vooral bekende gezichten, maar minder onbekende: houdt het perspectief breed*

Verduurzaming van de energieopwekking is een breed maatschappelijk belang, met een grote impact op de direct omwonenden van zonne- en windprojecten. In de participatie hebben we vooral veel belanghebbenden zien aansluiten, die grote affiniteit hebben met de impact op de omgeving en mensen die (mogelijk) direct geraakt worden in hun belang. Dat is logisch en zeer legitiem. Tegelijkertijd blijkt het iedere keer opnieuw een grote uitdaging om ook ander belanghebbenden en belangstellenden in voldoende mate te betrekken. Het is een duivels dilemma dat maatschappelijk gewenste ontwikkelingen (zoals werken aan een duurzame energievoorziening) voor sommigen nadelig kan uitpakken (met bijvoorbeeld een zonneveld in je 'achtertuin'). Makkelijke oplossingen zijn voor dit dilemma helaas niet voorhanden.

We bevelen daarom aan om ook in het vervolgtraject oog te blijven houden voor het zo goed mogelijk betrekken van een zo breed mogelijk samengestelde groep deelnemers aan de participatie. De inzet moet daarbij zijn dat alleen in de onderlinge dialoog gewerkt kan worden aan goed begrip van ieders belang, respect voor de onderliggende waarden van waaruit ieder deelneemt en openheid en compassie. Dat vergt een breed perspectief, van het belang van de eigen achtertuin tot bijdragen aan het wereldklimaat.

5.1.3 *Communicatie, communicatie, communicatie!*

De transitie naar een duurzame energievoorziening is een ingewikkeld proces, zowel wat betreft de (technische) inhoud als de dynamiek waarin zich veranderingen aandienen. Veel mensen hebben het gevoel hierop geen grip te krijgen, omdat het procesmatig complex is en inhoudelijk ingewikkeld. Onder die omstandigheden is het lastig feiten en fictie te onderscheiden en meningen op waarde te kunnen schatten. Onvoldoende grip ervaren kan een voedingsbodem zijn voor wantrouwen. Onvoldoende vertrouwen is slecht voor de openheid en acceptatie die essentieel zijn voor een goede dialoog met de samenleving.

Ons advies is de huidige lijn van communicatie versterkt door te zetten. Voorkom de reflex van 'daar hebben we het al over gehad'. Het gehoord willen worden van actieve deelnemers is een blijvende behoefte. Nieuwe toetreders tot de dialoog moeten de informatie weer van meet af aan kunnen meekrijgen. Daarvoor is het devies: communicatie, communicatie, communicatie!

Bijlagen

Bijlage 1: Bijlageboek Fase 1
Bijlage 2: Bijlageboek Fase 3
Bijlage 3: Bijlageboek Fase 3
Bijlage 4: Memo reflectiegroep + bijlage

Colofon

Herkomst foto's en afbeeldingen:	Gemeente Meierijstad, Awareness en
Teksten:	Awareness
Materiaal en concept design challenge:	Being a Designer